



מדינת ישראל

משרד החינוך

בגרות לבתי ספר על יסודיים

קיץ תש"ף 2020

מספר שאלון 562830

בחינת בגרות בתקשורת - "עיתונות כתובה ומשודרת" – 2 יחידות לימוד

1. משך הבחינה: שעתיים ורבע (135 דקות) בנוסף חצי שעה זמן קריאת האנסיין- קטע לא מוכר.

2. מבנה הבחינה ומפתח הערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים:

פרק ראשון – אנסיין – קטע לא מוכר **תקשורת ודמוקרטיה**

ענה על שתיים (2) מתוך ארבע (4) השאלות (4-1). 16 נקודות לשאלה, סה"כ 32 נקודות לפרק.

פרק שני- ענה על שתיים (2) מתוך ארבע (4) השאלות (8-5) . 16 נקודות לשאלה, סה"כ 32 נקודות לפרק.

פרק שלישי- ענה על שאלה אחת מתוך שתיים מהשאלות (10-9) . 16 נקודות לשאלה.

פרק רביעי -שאלות ידע קצרות. ענה על ארבע (4) שאלות מתוך השאלות (18-11).

5 נקודות לשאלה, סה"כ 20 נקודות לפרק.

חומר עזר מותר בשימוש: אין.

הוראות מיוחדות: אין

המבחן כתוב בלשון זכר אך הוא מיועד לבנות ולבנים כאחד

כתוב במחברת הבחינה בלבד, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים וכדומה).

רשמו "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה.

רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

פרק ראשון – אנסיין – קטע לא מוכר תקשורת ודמוקרטיה

ענה על שתיים (2) מתוך ארבע (4) השאלות (4-1). 16 נקודות לשאלה, סה"כ 32 נקודות לפרק.

החיים קצת יותר מורכבים

מבט ביקורתי על הנאום הפופולרי של סשה ברון-כהן נגד הרשתות החברתיות

(מעובד מתוך העין השביעית, גיא זומר, 15.12.19)

הרשתות החברתיות, טוען השחקן היהודי – בריטי סשה ברון-כהן, בנאום שנשא על אותן רשתות, מהוות את מכונת התעמולה הגדולה בהיסטוריה. הן מפיצות שיח של שנאה, שקרים ולכן יש להטיל עליהן את החובה להשקיע את המאמץ הנדרש כדי לנטרל ולבטל את הפעילות המתקיימת בהן. אם צוללים לפרטי דרישותיו של ברון כהן מהרשתות החברתיות נראה כי הוא אינו מתמודד עם מורכבותה של התופעה אותה הוא מתיימר לתאר. בשם חופש הביטוי, יש מקום להאזנה ביקורתית יותר לנאום הפופולרי שלו.

ראשית, יש להזכיר שחופש הביטוי חל לא רק על הדברים הנכונים שכולנו מסכימים להם, אלא גם, ואולי בעיקר, על מה שאיננו מסכימים לו ומה שאינו מקובל. כדי לומר דבר שיש לגביו קונצנזוס והסכמה לא נדרשת כל זכות, ממילא כולם יסכימו לשמוע אותו. חופש הביטוי נועד בדיוק כדי להגן על אותם ביטויים שמעוררים בנו חוסר נחת, שהיה לנו יותר קל ונוח אם לא היו נשמעים ונאמרים, ואלה בדיוק הביטויים שחשוב שגם הרשתות החברתיות ידעו לשמור ולהגן על זכות הטוענים אותם באופן גלוי והפתוח שהן מציעות.

שנית, יש לזכור כי הרשתות החברתיות הן קודם כל תאגידיים שמטרת העל שלהם היא יצירת רווחים. אכן, הם נמצאים במערכת של כוחות ולחצים, של חוקים ממשלתיים ופנימיים, של שימור התדמית ועוד כוחות מגוונים שמחייבים אותם להחיל על עצמם ולפעול לפי קודים ציבוריים ואתיקה. אך עדיין, סיכון גדול קיים במינוי אותם תאגידיים להיות שומר הסף הקובעים את הגבולות של השיח הציבורי.

קשה להבטיח כי שיקולים מסחריים של תאגידיים לא יזהמו את השיקול האתי והמוסרי. יש לא מעט מקרים הממחישים את הדבר. למשל, העמוד הפופולרי - "סטטוסים מציצים" נסגר על ידי פייסבוק בטענה שהוא מפר את כללי הקהילה. בפועל, פייסבוק סגרה עמוד זה משום שלא נהנתה מהרווחיות של האתר, ולא בגלל השיח הקיצוני שהתקיים בו.

שלישית, המחשבה שאם פייסבוק ודומותיה רק יספקו יותר עובדים שיבדקו פוסטים, תאפשר יהיה לסנן כל תוכן שאינו ראוי ונכון או ראוי ונכון, היא אשליה. בהחלט אפשר לחשוב על חקיקת חוקים שיחייבו את הרשתות החברתיות להשקיע יותר מחשבה בסינון תכנים, אך כבר היום פייסבוק משקיעה לא מעט בסינון התכנים בידי בודקים אנושיים, מה שאינו מונע טעויות משני הסוגים - הסרה של תכנים שלא היה ראוי להסיר ולעומת זאת פרסום והשארה של תכנים שהיה ראוי להסיר.

סינון תוכן לעולם לא יהיה מושלם ואין טעם להתיימר לכך. מדובר במשימה מורכבת שלא תיפתר בקלות. כמובן שניתן וצריך לשאוף ליותר איזון ודיוק במלאכת הסינון, ואף לדרוש זאת מפייסבוק וחברות דומות, אך צריך לזכור שלסינון יש גם צד שני שחשוב וראוי להגן עליו. סינון או הוספה משנים לעיתים את תפיסת העולם של הקורא.

יש לזכור כי הזכות להסתובב במרחב וירטואלי נקי אינה זכות מוחלטת והיא בהחלט מתנגשת עם אילוצים וזכויות אחרות. חלק ניכר מהלחצים והדרישות לניקוי השיח ברשתות כולל גם פגיעה בזכויות אחרות, שיש להתחשב בהן.

גם בפן המעשי, הדרישות של ברון כהן מהרשתות החברתיות מעוררות קושי רב. צריך לזכור שחסימת מכחישי שואה, למשל, מלהתבטא, כנראה לא צפויה לגרום להם לחשוב מחדש על עמדתם ולשנות או לתקן אותה. חסימת השיח, במיוחד של זרמים קיצוניים, יוצרת זרמים שיהיו גם כך נסתרים מן העין הציבורית וגם ישתמשו בהשתקתם המוחלטת כדי להצדיק את עצמם.

הדרך להשפיע על עמדות קיצוניות היא באמצעות הידברות ושכנוע, בשיח ציבורי גלוי שמתמודד עם הטענות ומציג להן מענה והסברים. זו הדרך לשינוי, ודאי עבור מי שמחזיק בתפיסה דמוקרטית וליברלית.

ענה על שתיים (2) מתוך ארבע (4) השאלות (4-1). 16 נקודות לשאלה, סה"כ 32 נקודות לפרק.

שאלה 1

"הרשתות החברתיות, טוען השחקן היהודי – בריטי סשה ברון-כהן, בנאום שנשא על אותן רשתות, מהוות את מכונת התעמולה הגדולה בהיסטוריה. הן מפיצות שיח של שנאה, שקרים ולכן יש להטיל עליהן את החובה להשקיע את המאמץ הנדרש כדי לנטרל ולבטל את הפעילות המתקיימת בהן".

א. ציין והסבר שניים (2) מהדימויים/מטאפורות המתארים את חשיבותה וכוחה של התקשורת במדינה דמוקרטית. הסבר כיצד אחד הדימויים/מטאפורות שצינת בא לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

ב. הסבר מהו "מסגור תקשורתי" ומהם שני (2) סוגי המסגור הקיימים. הסבר באיזה סוג של מסגור בוחר ברון כהן לתאר את אופן העבודה של פייסבוק. (8 נק')

שאלה 2

"ראשית, יש להזכיר שחופש הביטוי חל לא רק על הדברים הנכונים שכולנו מסכימים להם, אלא גם, ואולי בעיקר, על מה שאיננו מסכימים לו ומה שאינו מקובל. ... "חופש הביטוי נועד בדיוק כדי להגן על אותם ביטויים שמעוררים בציבור חוסר נחת, ושהיה לו יותר קל ונוח אם לא היו נשמעים ונאמרים, ואלה בדיוק הביטויים שיכולים להוציא את הציבור לרחוב ולכן חשוב שגם הרשתות החברתיות ידעו לשמור ולהגן על זכות הטוענים אותם באופן הגלוי והפתוח שהן מציעות".

א. הסבר מהו "חופש הביטוי" וציין שניים (2) מהערכים שהוא מכיל בתוכו. הסבר כיצד אחד מהערכים שצינת בא לידי ביטוי על פי פתיח השאלה. (8 נק')

ב. ציין והסבר שניים (2) מסוגי קהלי התקשורת הקיימים על פי החוקר דן כספי. הסבר לאיזה סוג קהל מכוון הכותב על פי פתיח השאלה. (8 נק')

שאלה 3

"יש לזכור כי הזכות להסתובב במרחב וירטואלי נקי אינה זכות מוחלטת והיא בהחלט מתנגשת עם אילוצים וזכויות אחרות. חלק ניכר מהלחצים והדרישות לניקוי השיח ברשתות כולל גם פגיעה בזכויות אחרות שיש להתחשב בהן".

א. הסבר מהן "זכויות מתנגשות" והדגם באמצעות הפתיח ו/או האנסיין אילו זכויות מתנגשות או עלולות להתנגש בשיח המתקיים בפייסבוק. (8 נק')

ב. הסבר מהו "שיח השנאה"/הסתה והדגם כיצד הוא בא לידי ביטוי בפתיח לשאלה. (8 נק')

שאלה 4:

"גם בפן המעשי, הדרישות של ברון כהן מהרשתות החברתיות מעוררות קושי רב. צריך לזכור שחסימת מכחישי שואה, למשל, מלהתבטא, כנראה לא צפויה לגרום להם לחשוב מחדש על עמדתם ולשנות או לתקן אותה. חסימת השיח, במיוחד של זרמים קיצוניים, יוצרת זרמים שיהיו גם כך נסתרים מן העין הציבורית וגם ישתמשו בהשתקתם המוחלטת כדי להצדיק את עצמם".

א. הסבר מהי תיאוריית "ספירת השתיקה". הדגם והסבר כיצד התיאוריה באה לידי ביטוי בפתיח שלפניך. (8 נק')

ב. ציין והסבר שניים (2) מהקריטריונים לערכיות חדשותית (על פי גלטונג ורוגה). הסבר כיצד אחד (1) מהם בא לידי ביטוי לפי פתיח השאלה. (8 נק')

פרק שני - ענה על שתיים (2) מהשאלות 5-8 בפרק הבחירה: תקשורת ותרבות

16 נקודות לשאלה, סה"כ 32 נקודות לפרק.

שאלה 5: פוסטמודרניזם ופוליסימיות

"הסטורי של אווה" הוא עמוד אינסטגרם בדיוני ובו תיעוד חייה של הנערה אווה היימן, שנספתה בשואה. בעמוד יש אימוג'י, כותרות, האשטגים ופילטרים שמאפיינים את דרך ההצגה של סטוריז באינסטגרם.

נטע חוטר, עיתונאית: "בהתחשב בכך שסטוריז הם הדרך הרלבנטית כרגע לצריכת תוכן אצל צעירים, יש סיכוי שהולכת להיות מעורבות רגשית גדולה. טוקבק של גולשים: מה השלב הבא? "לעוף על המיליון" גרסת השואה? ומה לגבי משחק מחשב אלים או הרפתקני שבו יהודי מבקש לשרוד במחנה? איפה הגבול?"
(מעובד מתוך "מאקו", נטע חוטר ישי, "מעריב", חיים אתגר, 5/19)

א. הסבר מהי פוליסימיות. הדגם כיצד מושג זה יכול להצדיק את הפרשנויות השונות לעמוד האינסטגרם של אווה? (8 נק')

ב. הסבר שני (2) רעיונות מרכזיים של התפיסה הפוסטמודרנית. הדגם כיצד היתה מסבירה תפיסה זו את ה"סטורי של אווה" על פי פתיח השאלה. (8 נק')

המשך בעמוד הבא:

שאלה 6: תרבות פופולרית ושימושים וסיפוקים

"סליחה על השאלה" קוצרת שבחים ונחשבת לתוכנית המצליחה של תאגיד השידור "כאן". כל פרק מתמקד בקבוצה שמקבצת סביבה הרבה מאוד סטריאוטיפים, כשהרעיון הוא לשים

פרק שני - ענה על שתיים (2) מהשאלות 5-8 בפרק הבחירה: ניו מדיה.

שאלה 5: אוטופיה דיסטופיה

חברת האפליקציה Tik Tok שאבה כמויות אדירות של נתוני משתמש ופרטים מזהים אישיים והעבירה אותם לשרתים בסין באופן נסתר ועל כך נתבעה. על פי כתב התביעה, סטודנטית הורידה את האפליקציה, אולם לא יצרה חשבון מעולם. כמה חודשים לאחר מכן, גילתה כי טיקטוק יצרה חשבון עבורה, ללא אישור מפורש וללא ידיעתה. בנוסף, היא הצליחה להפיק מהאפליקציה את הקובץ עם המידע עליה וגילתה כי הוא מכיל מידע ביומטרי שנאסף מסרטונים שיצרה, אך מעולם לא פרסמה, לטענתה. (עמית לגו, מעובד מתוך אתר וואלה, 5.12.19)

א. הסבר מהו חוק הגנת הפרטיות והאם Tik Tok עברה על חוק זה כאשר יצרה חשבון עבור הסטודנטית. הסבר מהי הבעייתיות של חוק זה בהקשר לרשתות חברתיות על פי הפתיח של השאלה. (8 נק')

ב. הסבר את המושגים אוטופיה ודיסטופיה. ציין איזו מציאות מצטיירת למשתמשים באפליקציית "טיק טוק", אוטופית או דיסטופית, נמק תשובתך. (8 נק')

שאלה 6: חכמת ההמונים

"מוויקיפדיה ועד קיקסטארטר, בעידן הדיגיטלי להמונים יש הרבה יותר כוח מבעבר. עובדה: את האנציקלופדיה המקוונת הפופולרית, שמהווה מקור ידע איכותי, אבל גם רלוונטי - כולנו רשאים לתפעל, לכתוב ולערך; פלטפורמות למימון המונים מאפשרות ליוצרים, אמנים ואפילו סטארט-אפים לגייס השקעות ראשוניות בתמורה למוצרים מוגמרים; ובעידן היוטיוב והאינסטגרם אנחנו אפילו לא תלויים בשומרי סף, ולכל אחד יש פוטנציאל להיות כוכב". (מתוך אתר ynet 26.3.19)

א. הסבר מהי "התלכדות מדיה". הדגם כיצד היא באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

ב. הסבר מהי חכמת ההמונים בעידן הניו מדיה הדגם כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

שאלה 7: נטיקה וסייבר בולינג

אורן יגר, מומחה לאבטחת מידע למיגור תופעות של בריונות ברשת טוען כי "הורים לא מספיק מעורבים בחיים הדיגיטליים של הילדים". חרם, נידוי חברתי ובריונות הם אתגרים משמעותיים בחיים של ילדים והורים כאחד, בעיקר בעידן הדיגיטלי. יגר פועל להתמודד עם תופעות של בריונות רשת להורים וילדים. את הנושא הוא מכיר מקרוב: "זה התחיל כשעשו על הבן שלי חרם. הוא אינו ילד יוצא דופן אלא יפה-תואר, וחכם. דווקא בכיתה שבה היית מצפה שכל ה'שונים' יתאגדו – פתחו קבוצת וואטסאפ ועשו עליו חרם - להודיע לכולם שלא מגיעים למסיבה שלו." (מעובד מ-"ynet" הגר בוחבוט, 16.07.19)

א. הסבר מהי נטיקה וציין את הקושי באכיפתה ברשתות החברתיות, הדגם תשובתך על פי פתיח השאלה. (8 נק')

ב. הסבר מהי תופעת ה"סייברבולינג" (בריונות ברשת). הדגם את אחד הביטויים של התופעה הבאים לידי ביטוי בפתיח שלפניך. (8 נק')

שאלה 8: אלימות בתקשורת

באמצעי התקשורת העולמיים דווח כי ונדליזם קשה בבית כנסת מרכזי של הקהילה האיראנית בלוס-אנג'לס נחקר כפשע שנאה: זה היה בית לאינספור משפחות שנמלטו מאיראן בשל מעשים דומים. זו המציאות שהיהודים מתמודדים איתה. ספרי תורה זרוקים, טליתות מפוזרות, סידורים קרועים - משטרת בברלי הילס פתחה בחקירה במה שהגדירה כ"פשע שנאה", בעקבות סדרת מעשי ונדליזם שאירעו בבית הכנסת "נצח ישראל" בבוורלי הילס, אחד המרכזים הגדולים של יהודי פרס בעולם. המשטרה תגברה את הסיורים ליד בית הכנסת בשבת. עם צאת השבת הציפו את הרשת פוסטים נרעשים של יהודים תושבי האזור בו תיארו פחד ורצון להתארגן לפעולה.

(מעובד מ-ynet 12/19)

א. הסבר שתיים (2) מהתיאוריות המתארות את הקשר בין תקשורת אלימה לאלימות בחברה. הדגם את אחת (1) התיאוריות על פי הפתיח של השאלה. (8 נק')

ב. הסבר מהי "תיאוריית/גישת התירבות" (השערת העולם המפחיד והאכזר) על פי החוקרים גרבנר וגרוס. הדגם כיצד תיאוריה זו באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

תקשורת ותרבות

שאלה 9: פוסטמודרניזם ופוליסימיות
"הסטורי של אווה" הוא עמוד אינסטגרם בדיוני ובו תיעוד חייה של הנערה אווה היימן, שנספתה בשואה. בעמוד יש אימוג'י, כותרות, האשטגים ופילטרים שמאפיינים את דרך ההצגה של סטוריז באינסטגרם.

נטע חוטר, עיתונאית: "בהתחשב בכך שסטוריז הם הדרך הרלבנטית כרגע לצריכת תוכן אצל צעירים, יש סיכוי שהולכת להיות מעורבות רגשית גדולה. טוקבק של גולשים: מה השלב הבא? "לעוף על המיליון" גרסת השואה? ומה לגבי משחק מחשב אלים או הרפתקני שבו יהודי מבקש לשרוד במחנה? איפה הגבול?"
(מעובד מתוך "מאקו", נטע חוטר ישי, "מעריב", חיים אתגר, 5/19)

א. הסבר מהי פוליסימיות. הדגם כיצד מושג זה יכול להצדיק את הפרשנויות השונות לעמוד האינסטגרם של אווה? (8 נק')

ב. הסבר שני (2) רעיונות מרכזיים של התפיסה הפוסטמודרנית. הדגם כיצד היתה מסבירה תפיסה זו את ה"סטורי של אווה" על פי פתיח השאלה. (8 נק')

תרבות פופולרית ושימושים וסיפוקים : שאלה 10

"סליחה על השאלה" קוצרת שבחים ונחשבת לתוכנית המצליחה של תאגיד השידור "כאן". כל פרק מתמקד בקבוצה שמקבצת סביבה הרבה מאוד סטריאוטיפים, כשהרעיון הוא לשים על השולחן את מה שתמיד חשבנו ואף פעם לא העזנו לשאול. בכולם נשמר הפורמט הזועק לעין בפשטותו, שתורם גם הוא לייחודיות של התוכנית: אדם או זוג יושבים באולפן ריק מול מצלמה וקוראים שאלות מכרטיסיות נייר שמונחות לצידם. התוכנית הצליחה ליצור סביבה "דיבור" על רקע עיסוק מהנה לצפייה ואפשרות לעסוק באוכלוסיות שלרוב לא זוכות לטיפול מספק על גבי המרקע. (מעובד מתוך גלובס, חן שליטא, 9.11.2018)

א. הסבר מהי תרבות גבוהה, תרבות עממית ותרבות פופולרית. הדגם את סוג התרבות הבא לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נקודות)

ב. הסבר מהי תיאוריית השימושים והסיפוקים. ציין והדגם שניים (2) מהצרכים של התיאוריה הבאים לידי ביטוי על פי פתיח השאלה. (8 נק')

החלום אמריקאי ואסכולת פרנקפורט : שאלה 11

ממש עוד רגע השופטים יתפסו מקום מאחורי השולחן, הצלילים יתחילו להתנגן, והדופק יעלה עם מבחני המסך של "הכוכב הבא לאירוויזיון 2019". אז מה כל כך מרגש אותנו באודישנים? חלומות שמתגשמים זה עניין ממכר, סיפורי סינדרלה האלה נוגעים בנו, משמחים ומרגשים אותנו, גם כשאנחנו זורקים בזלזול לעבר המסך "נו ועכשיו היא תספר על הילדות שלה ותבכה" – אנחנו עדיין נהנים מזה.
(מעובד מתוך מאקו 19/11/18, ורד פוליאק)

א. הסבר את המושג "**החלום האמריקאי**" וכיצד הוא בא לידי ביטוי בתכנית "הכוכב" הבא על פי פתיח השאלה. (8 נק')

ב. הסבר את עיקרי **אסכולת פרנקפורט** ואת **הביקורת** שמפנים אנשי אסכולת פרנקפורט אל "**תעשיית התרבות**" כפי שהיא באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

שאלה 12: גלובליזציה

בלאק פריידי (יום שישי השחור) הוא כינוי ליום שישי שפותח את עונת המכירות לקראת חג המולד. חשוב להדגיש כי אין כל קשר בין בלאק פריידי לבין לישראל, אך הסרטונים שהציפו את הרשת והראו את המוני האנשים שרק מחכים לפתיחת החנויות, יצרו גם אצלנו באזז אדיר. חברות המוצרים השונים הצטיינו בפרסום וחגגו את העומסים בחנויות. גם עלינו, הישראלים, לא פסח תהליך האמריקניזציה, וכחלק מהרצון שלנו להידמות לבת בריתנו החזקה, אנו מאמצים גם חגים, וימי קניות כחלק מלוח השנה שלנו (כאילו אין לנו מספיק משלנו). (מעובד מתוך אתר "ידיעות אחרונות" 30.11.2019)

א. הסבר את תופעת **הגלובליזציה**. וכיצד היא באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

ב. ציין וה**סבר** שני (2) יתרונות ושני (2) חסרונות של תופעת **הגלובליזציה**. הדגם יתרון אחד וחיסרון אחד כפי שבאים לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

פרק שלישי- ענה על **שאלה אחת** מתוך שתי השאלות (13-14). 16 נקודות לשאלה.

שאלה 13:

לאחרונה נוצר תת ז'אנר, "סטנד-אפ לא פוליטיקלי קורקט" - קומיקאים שמתבדחים על חשבון קבוצות מיעוט מוחלשות תוך שימוש בביטויים הומופוביים. כתגובה נוצרה "תרבות ביטול": תגובה ציבורית ברשתות החברתיות שנועדה להסיר תמיכה ציבורית וצרכנית מאלו הפועלים באופן לא מקובל ומבייש. מדובר בחרם מקוון חוצה יבשות המשפיע ברשתות החברתיות. גולשים הטילו חרמות על גופים ויוצרים שמשמרים תרבות פוגענית נגד נשים. התוצאה: חופש הביטוי יכול להתממש במובנו האמיתי, חופשי מחסמים לתקשורת המיינסטרים. עם זאת,

תרבות הביטול עלולה להיות מסוכנת - היא מתיימרת לייצר אחידות מוסרית ומייצרת בכך תחושה של תגובה מוגזמת, לעתים לא סובלנית.
(מעובד: "כלכליסט", ויקי אוסלנדר, ניו יורק, 7/19)

יש הטוענים כי מחאה ציבורית ברשת עשויה להוביל להצלחה בשל התנאים שהרשת מאפשרת. כך מצד אחד מתאפשרת במה לקבוצות מיעוט להביע את מחאתם, אך מצד שני במה זו, בשל מאפייניה, עלולה להוביל לסתימת פיות ואף להסתה כלפי קבוצות או מגזרים.

הבע את עמדתך בעניין זה תוך שימוש בשני (2) מושגים/נושאים מחומר הלימוד. (16 נק')
בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
א. טענה - הצגת עמדתך בעניין בבירור
ב. הנמקה - הצגת שני נימוקים, הכוללים מושגים וידע שנלמדו בשיעורים שבעזרתם תבסס את טענתך.

שאלה 14 :

לראשונה במדינת ישראל יואשם ראש ממשלה מכהן בעבירות שוחד וקבלת טובות הנאה. מרגע פתיחת החקירה בתיקים, 1000, 2000 ו-4000 של בנימין נתניהו, אמצעי התקשורת השונים מסקרים בהרחבה את המקרה, מביאים ציטוטים מתוך עדויות בחדרי החקירה והנושא אינו יורד מסדר היום. לאחרונה נודע כי ההליך המשפטי נגד ביבי יכול להתנהל בפני שלושה שופטים בבית המשפט המחוזי בירושלים או בפני שופט אחד, באחד מבתי המשפט המחוזיים, ככל הנראה, בירושלים או בתל אביב תלוי במצבו המדיני.

יש הטוענים כי סיקור המתייחס אך ורק לתיקיו של ראש הממשלה יוצר דעה שולטת בקרב הציבור העשויה להשפיע על דעת השופטים בזמן המשפט ומונעת ממנו משפט הוגן. לעומת זאת, סיקור מפורט של תיקיו השונים מאפשר לציבור הבנה של הנושא ומאפשר לו להיות שותף ולקבל את המידע הרלוונטי אליו.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני (2) נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על שני (2) מושגים/נושאים מחומר הלימוד. (16 נק')
בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
א. טענה - הצגת עמדתך בעניין בבירור
ב. הנמקה - הצגת שני נימוקים, הכוללים מושגים וידע שנלמדו בשיעורים שבעזרתם תבסס את טענתך.

פרק רביעי

יש לבחור שתי (2) שאלות (15-18) מפרק "תקשורת ודמוקרטיה", ושתי (2) שאלות (19-22) מפרק "ניו מדיה",

או

שתי (2) שאלות (23-26) מפרק "תקשורת כתרבות".
5 נקודות לשאלה, סה"כ 20 נקודות לפרק.

תקשורת ודמוקרטיה

15. הסבר מהו "ספין תקשורתי".
16. בתיק חקירת ראש הממשלה, נתניהו, תיק 4000 נחקרה גם רעייתו. אמצעי התקשורת השונים פירסמו ציטוטים מחדר החקירות בו נחקרה. הסבר האם פרסומים אודות הגב' נתניהו הם "ענין לציבור" או "ענין ציבורי". בתשובתך הסבר את שני המושגים.
17. הסבר מהי תופעת הבעלות הצולבת ואת אחת (1) מהשלכותיה.
18. הסבר את חוק איסור לשון הרע ואת ההגנות העומדות לנתבע בגין עבירה על חוק זה.

ניו מדיה

19. הסבר מהי "הזכות לנשייה".
20. הסבר את המושג מסופיות/ניידות.
21. הסבר את המושג "ביג דאטה".
22. הסבר את המושג "האינטרנט של הדברים".

תקשורת כתרבות ענה על שתי (2) שאלות בלבד:

15. הסבר את המושג "הגמוניה".
16. הסבר את תאוריית טיפוח תפיסת העולם (העולם המפחיד והאכזר) ביחס לאלימות בתקשורת.
17. הסבר את ההבדל בין קריאה דומיננטית לקריאה מתנגדת (אופוזיציונית) על פי הול, והבא דוגמה אחת.
18. הסבר את תפיסת התקשורת כ"דג במים".

תשובו

שאלה 1

"הרשתות החברתיות, טוען השחקן היהודי – בריטי סשה ברון-כהן, בנאום שנשא על אותן רשתות, מהוות את מכונת התעמולה הגדולה בהיסטוריה. הן מפיצות שיח של שנאה, שקרים ולכן יש להטיל עליהן את החובה להשקיע את המאמץ הנדרש כדי לנטרל ולבטל את הפעילות המתקיימת בהן".

א. ציין והסבר שניים (2) מהדימויים/מטאפורות המתארים את חשיבותה וכוחה של התקשורת במדינה דמוקרטית. הסבר כיצד אחד הדימויים/מטאפורות שצינת בא לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

סעיף א'

ציין – 2 נק'

הסבר – 2 נק'

הדגם – 4 נק'

כלב השמירה של הדמוקרטיה-

- התקשורת שומרת על הציבור מפני הממשל, מיידעת אותו בכל בעיה/ אירוע בשלטון.
 - אמצעי התקשורת משולים לכלב שתפקידו לעקוב אחרי פעולותיהם של השליטים והממסד ממש כפי שנוהג "כלב שמירה".
 - אנשי התקשורת אמורים לשמור על הנבחרים ולדווח לציבור, להתריע מפני כל חריגה מן הסדר הטוב והמנהל התקין ולעורר את תשומת ליבו של הציבור.
 - התקשורת רואה תפקיד זה כחובה כלפי הציבור ולכן היא מרבה לפרסם פרסום שליליים וביקורת על הממסד.
- התקשורת כזירה ציבורית-
- התקשורת מציגה שני צדדים יריבים ואת המחלוקת ביניהם
 - אמצעי התקשורת משולים לזירה של עימותים שאליה מתנקזות הדעות השונות למעין התקשורת מאפשרת מצד אחד מקום להבעת דעות כזירה של דיון ושיח ציבורי שוק חופשי. ומצד שני כזירה של קרבות בה כל יריב נאבק על דעתו ורכישת עוצמה פוליטית.

התקשורת כמתווכת

- אמצעי התקשורת משולים למתווכים, כלומר גוף נייטרלי המפריד בין שני הצדדים ומקשר ביניהם.
 - כך התקשורת מעבירה מידע, דרישות, תביעות, הסכמות ותמיכות בין חלקים ומגזרים שונים בחברה ללא מעורבות וללא דעות.
- הדגמה:

"... הרשתות החברתיות... מפיצות שיח של שנאה, שקרים וקונספירציות ולכן יש להטיל עליהן את החובה להשקיע את המאמץ הנדרש כדי לנטרל ולבטל את הפעילות המתקיימת במסגרתן.

"כלב השמירה של הדמוקרטיה" היא המטאפורה שמתארת את כוחה של התקשורת בפתיח של השאלה.

אמצעי התקשורת משולים לכלב שתפקידו לעקוב אחרי פעולותיהם של השליטים והממסד ממש כפי שנוהג "כלב שמירה". במקרה זה מדובר על פעולות הממסד התקשורת של פועל כהלכה. ניתן לראות בכך גם קריאה כלפי הממשל שינקוט עמדה.

תשובות אחרות מנומקות תתקבלנה.

סעיף ב'

ב. הסבר מהו "מסגור תקשורתי" ומהם שני (2) סוגי המסגור הקיימים. הסבר באיזה סוג של מסגור בוחר ברון כהן לתאר את אופן העבודה של פייסבוק. (8 נק')

מסגור תקשורתי- מסגור: בחירת זווית אחת, נקודת מבט מסוימת כל סיפור, אירוע או נושא, מורכב מאין ספור פרטים. לכלי התקשורת השונים אין יכולת להציג את כולם. לכל סיפור יש גם כמה זוויות ראייה, כמה אפשרויות מיון, ניתוח או דגש חלופיים. מסגור הוא בחירה בזווית ראייה אחת ולא באחרת, בחירה במסגרת פרשנות מסוימת, שדרכה בוחן/ת ומעריך/ה העיתונאי/ת ומדווח/ת על מראה עיניו/ה. בחירת המסגרת על-ידי כלי התקשורת עשויה להשפיע במישרין על גיבוש הדעות ועל כיוון (חיובי/שלילי) של העמדה והדעה של הקהל בכלל המסגרת האירועית -

מציגה את הנושא על-ידי אירוע בודד, ומתארת נושאים ציבוריים תוך כדי שימוש בדוגמאות ספציפיות.

המסגרת הנושאת -

מציגה את הנושאים החברתיים באופן כללי ומופשט, תוך כדי התמקדות רבה יותר ברקע ובמתן הסברים, ניתוח נתונים והבהרות.

במאמר זה בוחר ברון כהן והכותב למסגר את עבודת המדיה החברתית במסגור נושאי הפייסבוק מוצג כמעין דמון שמטרתו רווח כלכלי בלבד ואינו עוסק בסיקור המציאות באופן הישר וההגון שאליו הוא מחויב. זהו תיאור כללי ומופשט של עבודת המדיה החברתית.

שאלה 2

"ראשית, יש להזכיר שחופש הביטוי חל לא רק על הדברים הנכונים שכולנו מסכימים להם, אלא גם, ואולי בעיקר, על מה שאיננו מסכימים לו ומה שאינו מקובל."... "חופש הביטוי נועד בדיוק כדי להגן על אותם ביטויים שמעוררים בציבור חוסר נחת, ושהיה לו יותר קל ונוח אם לא היו נשמעים ונאמרים, ואלה בדיוק הביטויים שיכולים להוציא את הציבור לרחוב ולכן חשוב שגם הרשתות החברתיות ידעו לשמור ולהגן על זכות הטוענים אותם באופן הגלוי והפתוח שהן מציעות".

א. הסבר מהו "חופש הביטוי" וציין שניים (2) מהערכים שהוא מכיל בתוכו. הסבר כיצד אחד (1) מהערכים שצינת בא לידי ביטוי על פי פתיח השאלה. (8 נק')

ציין - 2 נק'

הסבר - 2 נק'

הדגם - 4 נק'

חופש הביטוי הינו זכות עילאית במדינה דמוקרטית שיש להימנע בכל דרך מהפרתה. היא כוללת בחובה את הזכות לשמוע ולהשמיע ולבטא את עצמך בכל דרך כל עוד אינך עובר על החוק. חופש ביטוי -שוויון בפני החוק -פלורליזם -הערכים שחופש הביטוי מכיל: חירות, זכויות מיעוט -

הדגמה: " חופש הביטוי נועד להגן בדיוק על אותם ביטויים שמעוררים בנו חוסר נחת והיה לנו יותר קל אם לא היו נשמעים ונאמרים".

עצם העובדה שמשמיעים בתקשורת דברים שלא נעים לשמוע מעידה על היכולת הפלורליסטית להשמיע כל דיעה.

חירות - החירות להשמיע את כל העולה על רוחי מבלי לפגוע באחר. כל תשובה מנומקת תתקבל.

ב. ציין והסבר שניים (2) מסוגי קהלי התקשורת הקיימים על פי החוקר דן כספי.

הסבר לאיזה סוג קהל מכוון הכותב על פי פתיח השאלה. (8 נק')

ציין – 2 נק'
הסבר – 2 נק'
הסבר לקהלי היעד – 4 נק'

סוגי קהלי תקשורת

קהל סביל – לא מתעניין בנושא ולא משתתף אלא אם הוא נדרש לכך, או שנכפה עליו, למשל הצבעה בבחירות.
קהל פעיל – גם מתעניין בנושא וגם משתתף.
קהל קשוב – מתעניין בנושא אך לא משתתף. באלה מסתפקים בד"כ במעקב אחרי הנושא בעזרת אמצעי התקשורת.
קהל מופעל – משתתף אך לא מתעניין. נגרר בעל כורחו.

בפתיח באים לידי ביטוי:
קהל סביל - "חופש הביטוי נועד בדיוק כדי להגן על אותם ביטויים שמעוררים בציבור חוסר נחת, ושהיה לו יותר קל ונוח אם לא היו נשמעים ונאמרים" ... הקהל כאן שומע, מתעניין אך היה שמח לו הדברים לא היו נאמרים ולכן לא מגיב.
קהל קשוב – "ואלה בדיוק הביטויים שיכולים להוציא את הציבור לרחוב" ... ברגע שהקהל מתעניין יש סיכוי שגיב, בשלב זה הדברים אינם כך.

שאלה 3

"יש לזכור כי הזכות להסתובב במרחב וירטואלי נקי אינה זכות מוחלטת והיא בהחלט מתנגשת עם אילוצים וזכויות אחרות. חלק ניכר מהלחצים והדרישות לניקוי השיח ברשתות כולל גם פגיעה בזכויות אחרות שיש להתחשב בהן".

א. הסבר מהן זכויות מתנגשות והדגם באמצעות הפתיח ו/או האנסין אילו זכויות מתנגשות או עלולות להתנגש בשיח המתקיים בפייסבוק. (8 נק')

הסבר 4 נק'
הדגם 4 נק'

זכויות מתנגשות הן מצב בו שתי זכויות של פרטים שונים מתנגשות אחת עם השניה. במצב זה יש לשקול את הפתרון הטוב ביותר כדי שתתאפשר הגנה מירבית על כל אחת מהזכויות, תוך פגיעה מועטת ככל האפשר בכל אחת מהן.
הזכויות המתנגשות שיכולות לבוא לידי ביטוי:
חופש הביטוי מול חופש המידע "חופש הביטוי חל לא רק על הדברים הנכונים שכולנו מסכימים להם, אלא גם, ואולי בעיקר, על מה שאיננו מסכימים לו ומה שאינו מקובל"
חופש הביטוי מול חוק איסור לשון הרע/הגנת הפרטיות "הן מפיצות שיח של שנאה, שקרים"
חופש הביטוי מול אתיקה מקצועית "קשה להבטיח כי שיקולים מסחריים של תאגידים לא יזהמו את השיקול האתי והמוסרי"

ב. הסבר מהו "שיח השנאה"/הסתה והדגם כיצד הוא בא לידי ביטוי בפתיח לשאלה. (8 נק')

הסבר 4 נק'
הדגם 4 נק'

שיח השנאה/הסתה – התבטאויות מחשבות מסיתות כאשר הן מועדדות למעשים שיפגעו אנושות בשלום הציבור או הפרט. בשל כך כוללת הדמוקרטיה חוקים המצמצמים את חופש הביטוי.

הסתה היא פיתוי לדבר עבירה, ניסון לשכנע אדם או אנשים לבצע מעשה שלילי, בד"כ פשע. הסתה יכולה להיות גם ביקורת חריפה שאין בה קריאה ישירה לביצוע מעשה אסור. "הרשתות החברתיות, ... מהוות את מכונת התעמולה הגדולה בהיסטוריה. הן מפיצות שיח של שנאה, שקרים".

"חופש הביטוי חל לא רק על הדברים הנכונים שכולנו מסכימים להם, אלא גם, ואולי בעיקר, על מה שאיננו מסכימים לו ומה שאינו מקובל".

שאלה 4

"גם בפן המעשי, הדרישות של ברון כהן מהרשתות החברתיות מעוררות קושי רב. צריך לזכור שחסימת מכחישי שואה, למשל, מלהתבטא, כנראה לא צפויה לגרום להם לחשוב מחדש על עמדתם ולשנות או לתקן אותה. חסימת השיח, במיוחד של זרמים קיצוניים, יוצרת זרמים שיהיו גם כך נסתרים מן העין הציבורית וגם ישתמשו בהשתקתם המוחלטת כדי להצדיק את עצמם".

א. הסבר מהי תיאוריית "ספירת השתיקה". הדגם והסבר וכיצד התיאוריה באה לידי ביטוי בפתח שלפניך. (8 נק')

הסבר – 4 נק'

הדגם – 4 נק'

ספירת השתיקה – אמצעי התקשורת יכולים להשפיע על דעת הקהל בכך שהם יוצרים אשליה של 'דעה רווחת' אשר נתפסת בעיני הציבור כ'הדעה המקובלת' ו'דעת הרוב'. מהלך זה גורם לאדם הבודד לחוש שדעתו היא בעמדת מיעוט ולהצניע אותה. כך נגרם, על פי התיאוריה, "אפקט דומינו" המביא בסופו של דבר לא רק להבניית המציאות הנתפסת אלא אף ליצירת מציאות חדשה.

הדגמה: "חסימת השיח, במיוחד של זרמים קיצוניים, יוצרת זרמים שיהיו גם כך נסתרים מן העין הציבורית וגם ישתמשו בהשתקתם המוחלטת כדי להצדיק את עצמם".

העובדה שלא מאפשרים לקולות מסוימים להישמע - "חסימת מכחישי שואה...." יוצרת מצב של השתקת קולות אלו למול התקשורת והחברה אך בפועל הם עדיין קיימים ואילו הקולות האחרים שפייסבוק ורשתות חברתיות אחרות נותנות להם ביטוי הופכים להיות הדומיננטים ועולים לסדר היום למרות שאולי אינם הרוב ואינם בהכרח חשובים.

ב. ציין והסבר שניים (2) מהקריטריונים לערכיות חדשותית (על פי גלטונג ורוגה). הסבר כיצד אחד (1) מהם בא לידי ביטוי לפי פתיח השאלה. (8 נק')

ציין – 2 נק'

הסבר – 2 נק'

הדגם – 4 נק'

קריטריונים של ערכי החדשות:

1. סף עוצמה - האם מדובר באירוע גדול? או משמעותי
2. גורם ההפתעה - האם מדובר באירוע מפתיע ולא צפוי? אירוע החורג מן המקובל ושאינו מתוכנן, יש לו יותר סיכוי להיות מדווח בחדשות מאשר אירוע שגרתו – רגיל ומקובל. שינוי אסון, תאונה, מלחמה, ממשלה חדשה ועוד. ככל שאירוע יותר מפתיע יותר סיכויים שיפורסם.
3. המשכיות - האם דווח כבר בעבר על אירוע זה? אם האירוע כבר פורסם בתקשורת, יש סיכוי רב שימשיכו ויספרו מה קרה בו בהמשך

4. התייחסות למדינות אליטה (מדינות חשובות ומפורסמות) התקשורת תעדיף לסקר מה עושים אנשים חשובים, אומנים חשובים ולא מה קורה עם האנשים הפשוטים וגם, מה קורה במדינות החשובות – בישראל ארצות הברית ומדינות אירופה: אנגליה, צרפת ועוד.
5. התייחסות לאנשים: האם מדובר בסיפור אישי?
6. השלילה או השליליות האם מדובר באירוע שלילי?
7. התייחסות למפורסמים/אנשי אליטה- סיפור הקשור באישיות מפורסמת
8. הקשר תרבותי – התקשורת מעדיפה לסקר נושאים שקשורים לתרבות/חברה/מדינה בה מתפרסמות החדשות.
9. הרכב/קומפוזיציה של החדשות – עורכי החדשות יעדיפו לגוון את נושאי המהדורה/עיתון ולכן לא ייתנו מקום למספר ידיעות באותו נושא/נושאים דומים.
10. תדירות – מהו עיתוי ההתרחשות ומשכו יחסית לאמצעי התקשורת בו הוא מדווח.
11. בהירות – ככל שהסיפור יהיה ברור להבנה כך גובר הסיכוי שידווחו עליו.
12. המשכיות – אם האירוע כבר פורסם בתקשורת יש סיכוי שימשיכו ויספרו מה קרה בו בהמשך.

הדגמה:

גורם השליליות – מניעת יכולת הביטוי היא ענין שלילי.
 הקשר תרבותי – פייסבוק הוא אמצעי מדיה חברתית פופולרית מאוד בישראל.
 בהירות – הטקסט ברור לכל מי שחבר בפייסבוק אך גם למי שאינו.
 אנשי אליטה – סאשה ברון כהן הוא דמות ידועה מעצם היותו שחקן בינלאומי.
 מדינות אליטה – מקור פעילותם של פייסבוק והרשתות החברתיות שהטקסט מתייחס אליהן הוא ארה"ב – מעצמה.
 כל תשובה מנומקת תתקבל.

פרק 2

שאלה 5: אוטופיה דיסטופיה

חברת האפליקציה Tik Tok שאבה כמויות אדירות של נתוני משתמש ופרטים מזהים אישיים והעבירה אותם לשרתים בסין באופן נסתר ועל כך נתבעה. על פי כתב התביעה, סטודנטית הורידה את האפליקציה, אולם לא יצרה חשבון מעולם. כמה חודשים לאחר מכן, גילתה כי טיקטוק יצרה חשבון עבורה, ללא אישור מפורש וללא ידיעתה. בנוסף, היא הצליחה להפיק מהאפליקציה את הקובץ עם המידע עליה וגילתה כי הוא מכיל מידע ביומטרי שנאסף מסרטונים שיצרה, אך מעולם לא פרסמה, לטענתה. (עמית לגו, מעובד מתוך אתר וואלה, 5.12.19)

א. הסבר מהו חוק הגנת הפרטיות והאם Tik Tok עברה על חוק זה כאשר יצרה חשבון עבור הסטודנטית. הסבר מהי הבעייתיות של חוק זה בהקשר לרשתות חברתיות על פי הפתיח של השאלה. (8 נק')

ב. הסבר את המושגים אוטופיה ודיסטופיה. ציין איזו מציאות מצטיירת למשתמשים באפליקציית "טיק טוק", אוטופית או דיסטופית, נמק תשובתך. (8 נק')

תשובה לסעיף א

הגדרת החוק- 2 נק'

הסבר האם היתה עבירה על החוק – 3 נק'

הבעייתיות - 3 נק'

חוק הגנת הפרטיות מדבר על זכותו של אדם לפרטיות ועל הגבול של אמצעי התקשורת בפרסום מידע כדי להגן על פרטיותו של אדם. פגיעה בפרטיות מתייחסת למספר מקרים בולטים:

- צילום אדם כשהוא ברשות היחיד
- פרסום תצלום אדם ברבים בניסיון שבהן עלול הפרסום לבזותו או להשפילו
- העתק תוכן של מכתב או שמוש בתוכנו בלי רשות מהנמען או הכותב.
- שימוש בידיעה על ענייניו הפרטיים של אדם שלא למטרה שלשמה נמסרה
- פרסומו של עניין הנוגע לצנעת חייו האישיים של אדם, או למצבו הבריאותי או להתנהגותו ברשות היחיד.

טיק טוק עברה על חוק הגנת הפרטיות מעצם זה שעשתה שימוש בידיעה על ענייניו הפרטיים של הסטודנטית שלא למטרה שלשמה נמסרה. כאשר מדובר על חוק זה ברשתות החברתיות ישנו קושי לאזן בין הזכות המשפטית לפרטיות ולבין הערך החברתי ולכן עלול להיות קושי להוכיח פגיעה בפרטיות.

ג. הסבר את המושגים אוטופיה ודיסטופיה. ציין איזו מציאות מצטיירת למשתמשים

באפליקציית "טיק טוק", אוטופית או דיסטופית, נמק תשובתך. (8 נק')

הסבר אוטופיה ודיסטופיה 2 נק"א

נימוק 4 נק

התפיסה האוטופית- (המקום הטוב/ "המושלם")

אוטופיה הכוונה לרעיון מושלם, "חברה מושלמת/ אידאלית". רעיון זה בלתי ישים מבחינה חברתית, כלכלית (חלוקה שווה של רכוש או לעבוד בעבודה שמספקת אותך, מועילה לאזרחים ומותרת זמן לעסוק בתחביבים שלך), פוליטית (שלום עולמי), כיוון שרוב האנשים מתקשים לקבל את הרעיון הזה.

כאשר מדובר על אמצעי התקשורת הדיגיטליים מתייחסים לתרומתם החברתית, תרבותית, כלכלית, ביטחונית ואישית. הדגש הוא שהאדם הוא במרכז ויוצר סביבו קשרים חברתיים רבים, החושפים אותו בפני מידע רב ללא מגבלות וחסמים. כך כל אחד יכול לגבש דעות ולהפיץ את עמדותיו ברבים בזמן אמת. עוצמתו של הפרט הולכת וגוברת כתוצאה מכך. יש חופש ביטוי ופולרליזם לכולם ללא מגבלות וצנזורות. האדם רשאי לעשות כרצונו- ליברליות מוחלטת. גישה זו אינה יכולה להתקיים באופן מוחלט במציאות. יש שאיפה להיות ליברליים, אך בפועל המציאות לא מאפשרת זאת.

התפיסה הדיסטופית (דיס-אוטופיה)- מדובר במציאות קשה, שלילית, פסימית, קודרת

ומאיימת כמו במדינות בעלות שלטון דיקטטורי/טוטאליטרי בהן מנצלים אנשים. ברוב היצירות הדיסטופיות, הממשל מושחת ויוצר או משמר איכות חיים ירודה עבור האנשים, כדי להטעות

את הציבור ולהשפיע עליו שהחברה בה הם חיים היא טובה, צודקת ואפילו מושלמת. רוב היצירות הדיסטופיות מתרחשות בזמן עתיד, אך לפעמים הן משלבות באופן מודע מגמות חברתיות.

השימוש באפליקציית "טיק טוק" גורם לדיסטופיה, כיוון שמשתמשים רבים אינם מודעים לזהות המקורית של בעלי הפרופילים (נוצרים פרופילים מזויפים) ולמניעים שלהם. אין להם מושג כיצד המידע שהמשתמשים מעלים יכולים לשרת את בעלי החברה, לשיווק, מידע בטחוני, החלפת זהויות, גזענות. לכאורה מדובר במרחב מוזיקלי תמים, אך השיח יכול להוביל לגזענות, לפדופיליה, להסתה, לשיימינג.

שאלה 6: חכמת ההמונים

"מוויקיפדיה ועד קיקסטארטר, בעידן הדיגיטלי להמונים יש הרבה יותר כוח מבעבר. עובדה: את האנציקלופדיה המקוונת הפופולרית, שמהווה מקור ידע איכותי, אבל גם רלוונטי - כולנו רשאים לתפעל, לכתוב ולערך; פלטפורמות למימון המונים מאפשרות ליוצרים, אמנים ואפילו סטארט-אפים לגייס השקעות ראשוניות בתמורה למוצרים מוגמרים; ובעידן היוטיוב והאינסטגרם אנחנו אפילו לא תלויים בשומרי סף, ולכל אחד יש פוטנציאל להיות כוכב". (מתוך ynet 26.3.19)

א. הסבר מהי "התלכדות מדיה". הדגם כיצד היא באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

הסבר 4 נק'

הדגם 4 נק'

התלכדות מדיה (התלכדות תכנים) – תהליך של כינוס והתמזגות בין מדיה מסורתית (עיתון, רדיו וטלוויזיה) עם מדיה חדשה (מחשב אינטרנט וטלפון חכם). בתהליך זה מדיום אחד מקבל מאפיינים של מדיום אחר. למשל טלפון סלולרי. זהו תהליך שאינו טכנולוגי בלבד אלא גם של מערכות יחסים, שווקים, ז'אנרים וקהל.

התלכדות/ התכנסות היא האופן שבו צרכנים מתקשרים עם צרכנים אחרים ברמה חברתית ומשתמשים באמצעי המדיה השונים על מנת ליצור חוויות חדשות, צורות חדשות של מדיה ותוכן שמחבר אותנו מבחינה חברתית, ולא רק לצרכנים אחרים, אלא גם לתאגידים המפיקים תקשורת בדרכים שלא היו נגישות בעבר.

בפתיח השאלה אנו מוצאים דוגמאות שונות של התלכדות מדיה: למשל האינסטגרם והיוטיוב אלו הן שתי אפליקציות שמאפשרות לצרכנים לתקשר עם צרכנים אחרים בכל אמצעי מדיה הקיים לרשותם.

א. הסבר מהי חכמת ההמונים בעידן הניו מדיה הדגם כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

הסבר 4 נק'

הדגם 4 נק'

גיוס המונים למטרות שונות- קידום השקפות עולם- תמיכה בסוגיות חברתיות, מחאות חברתיות, קידום מועמדים לפני בחירות, מימון המונים- תרומות לנזקקים/חולים / סיוע בהפקת אלבום/סרט/פרויקט אמנות. הכוח והשליטה בידי הנמענים הם "מנהיגי דיעה חדשים", חופש ביטוי, פלורליזם. המלצות של אנשים ברשתות החברתיות משפיעות טוב יותר על הקהל לצורך מוצר מסוים, מאשר הפרסומת המשודרת בטלויזיה.

בפתיח השאלה:

"פלטפורמות למימון המונים מאפשרות ליוצרים, אמנים ואפילו סטארט אפים לגייס השקבעות ראשוניות בתמורה למוצרים מוגמרים.

שאלה 7: נטיקה וסייבר בולינג

אורן יגר, מומחה לאבטחת מידע למיגור תופעות של בריונות ברשת טוען כי "הורים לא מספיק מעורבים בחיים הדיגיטליים של הילדים". חרם, נידוי חברתי ובריונות הם אתגרים משמעותיים בחיים של ילדים והורים כאחד, בעיקר בעידן הדיגיטלי.

יגר פועל להתמודד עם תופעות של בריונות רשת להורים ולילדים. את הנושא הוא מכיר מקרוב: "זה התחיל כשעשו על הבן שלי חרם. הוא אינו ילד יוצא דופן אלא יפה-תואר, וחכם. דווקא בכיתה שבה היית מצפה שכל ה'שונים' יתאגדו – פתחו קבוצת וואטסאפ ועשו עליו חרם - להודיע לכולם שלא מגיעים למסיבה שלו.

(מעובד מ-"ynet" הגר בוחבט, 16.07.19)

א. הסבר מהי נטיקה וציין את הקושי באכיפתה ברשתות החברתיות. הדגם תשובתך על פי פתיח השאלה. (8 נק')

. הסבר וציין 4 נק'
הדגם 4 נק'

נטיקה- כינוי כולל לניסיונות לגבש כללי אתיקה באינטרנט. כללי אתיקה של המרחב הווירטואלי בשל אופיה הדמוקרטי של הרשת על מנת לנסות לקבוע נורמות שימנעו פרסום מידע שגוי, וניצול לרעה של חופש הביטוי באינטרנט. הרשת מעצם היותה פתוחה ושיתופית מערימה קשיים על קביעת כללים מעין אלו. הקושי באכיפת נטיקה מוגבלת בשל מגבלות פיקוח – לא ניתן להגיע לכל הפרסומים והמפרסמים ברשת, חוסר בקרה והכוונה מצד הרשויות. במקרה זה נעשה חרם על ילד – אקט שאינו מוסרי אך לא ניתן היה לשלוט במעשה מכיוון שלא היה פיקוח על המחרימים ועל הפרסום ברשת.

ב. הסבר מהי תופעת ה"סייברבולינג" (בריונות ברשת). הדגם את אחד הביטויים של התופעה הבאים לידי ביטוי בפתיח שלפניך. (8 נק')

הסבר 1.5 נק'

כל ביטוי 1.5 נק'

הדגמה 3.5 נק'

סייבר בולינג – פעילות תוקפנית, מכוונת וגלויה שמטרתה לפגוע באדם אחר באמצעות האינטרנט ובאמצעי תקשורת נוספים.

ביטויי הסייבר בולינג –
חרמות רשת – הרחקת נער/ה ממפגש חברתי המתרחש באינטרנט.
מעקב – מעקב אחרי נער/ה שנועד להשיג פרטים ומידע אישי כדי לפגוע בו, לסחוט אותו או להטיל עליו אימה.
איומים – איומים ברשת במטרה לפגוע באדם מסוים או בקבוצה שעלולים להגיע לידי מימוש בעולם האמיתי.
טרולינג – גלישה באינטרנט שמטרתה לשבש ולפגוע בתקשורת בין הגולשים על ידי פרסום תגובות סרק, שאלות מטופשות, שימוש עקבי בלעגנות פיצוץ דיונים עניינים, השחתת תוכן ועוד.
סקסטינג – ביטויי מיניות ושליחת הודעות בעלות אופי מיני
בפתיח שבשאלה מופיע החרמה ברשת – ישנו תיאור של ילדים שפתחו קבוצת פייסבוק במטרה להחרים ילד בכיתה.

שאלה 8: אלימות בתקשורת

ונדליזם קשה בבית כנסת מרכזי של הקהילה האיראנית בלוס-אנג'לס נחקר כפשע שנאה:
"זה היה בית לאינספור משפחות שנמלטו מאיראן בשל מעשים דומים. זו המציאות שהיהודים מתמודדים איתה".

ספרי תורה זרוקים, טליתות מפוזרות, סידורים קרועים - משטרת בברלי הילס פתחה בחקירה במה שהגדירה כ"פשע שנאה", בעקבות סדרת מעשי ונדליזם שאירעו בבית הכנסת "נצח ישראל" בבוורלי הילס, אחד המרכזים הגדולים של יהודי פרס בעולם. המשטרה תגברה את הסיורים ליד בית הכנסת בשבת. עם צאת השבת הציפו את הרשת פוסטים נרעשים של יהודים תושבי האזור בו תיאררו פחד ורצון להתארגן לפעולה.

(מעובד מ-ynet 12/19)

סעיף ב' הסבר שתיים (2) מהתיאוריות המתארות את **הקשר בין תקשורת אלימה לאלומות בחברה**. **הדגם** את אחת (1) התיאורית על פי הפתיח של השאלה. (8 נק')

תשובה

הסבר לכל תיאוריה 2 נק'

הדגם 4 נק'.

א. **תאוריית הלמידה והחיקוי**- הצופים עלולים ללמוד ולאמץ התנהגות אלימה בעקבות צפייה באלומות בתקשורת. הצופים עלולים לחקות את התנהגות האלימה של הגיבורים בתוכנית טלוויזיה עימם הם מזדהים. כלומר האלימות בטלוויזיה מספקת לצופים רבים מכשיר הדרכה להתנהגות אלימה מצד אחד ומודל לחיקוי מצד שני.

תיאוריית הגירוי לאלומות- הטענה העיקרית שהחשיפה להתנהגות אלימה בתקשורת משמשת לצופים גירוי המגביר את ההתרגשות ועלול לעורר תוקפנות והתפרצות של התנהגות אלימה.

תיאוריית הגירוי לאלימות יכולה לתאר את הרצון להתארגן ולצאת לפעולה בעקבות מה שהתפרסם, כנגד מי שנתפס כאנטישמי. התארגנות זו עשויה היתה לא להתרחש אם לא היו מתארים זאת כפשע שנאה ואם הפשע לא היה מתפרסם באמצעי התקשורת.

סעיף א הסבר מהי "תיאוריית/גישת התירבות" (השערת העולם המפחיד והאכזר) על פי החוקרים גרבנר וגרוס. הדגם כיצד תיאוריה זו באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נק')

הסבר לתיאוריה 4 נק'

הדגם 4 נק'.

גישת/תיאוריית התירבות – צפייה בטלוויזיה מטפחת מציאות כאלימה ומסוכנת. אנשים המוגדרים כ"צופים כבדים" – צופים בטלוויזיה מעל 6 שעות ביום תופסים את חיי היומיום כפי שהם רואים בטלוויזיה – אלימים מאוד. ולכן הם תופסים את המציאות כלאימה מאוד ומפחידה ודורשת פעולה. "צופים קלים" – צופים בטלוויזיה עד שעתיים ביום ידעו להפריד בין מה שנראה בטלוויזיה לבין המציאות שאין בה כ"כ הרבה אלימות. התיאוריה טוענת כי הטלוויזיה היא מכשרי שותף לתהליכים חברתיים ובעקבות צפייה בה יש האדרה של חשיבות הכוח בפתרון בעיות. לטענת החוקרים האלימות הטלוויזיונית אינה מגבירה מעשי אלימות אלא מטפחת פחד מהמציאות החברתית.

הפתיח מתאר תחושה של פחד שניזונה מהמסר שהועבר בתקשורת לגבי פשע שנאה שהוביל את היהודים לרצון להתארגן נגד האנטישמיות כשעדיין לא ברור שהפשע היה על רקע אנטישמי. מצב שכנראה לא היה קורה אילולא הגדרת הפשע כשנאה.

תקשורת ותרבות

שאלה 9

א. הסבר מהי **פוליסימיות**. הדגם כיצד מושג זה יכול להצדיק את הפרשנויות השונות

לעמוד האינסטגרם של אווה? (8 נקודות)

הסבר 4 נק'

הדגם 4 נק'

תשובה: **פוליסימיות**: ריבוי משמעויות, התהוותו של הטקסט הטלוויזיוני מחדש ומפגש עם כל צופה וצופה על פי הרקע שלו, המטען שכל אחד מביא לצפייה. הפרשנויות השונות לעמוד האינסטגרם "הסטורי של אווה" ממחישות את התפיסה לפיה המשמעות של הטקסט נוצרת מחדש במפגש עם קוראים שונים. יש קוראים שרואים בכך הזדמנות לספר את סיפור השואה בכלים שמתאימים לדור העכשווי " בהתחשב בכך שסטוריזם הם הדרך הרלבנטית כרגע לצריכת תוכן אצל צעירים, יש סיכוי שהולכת להיות מעורבות רגשית גדולה", ונגד כאלה שעולם הערכים שלהם מפרש א המעשה הזה כביזוי,

פגיעה "ומה לגבי משחק מחשב אלים או הרפתקני שבו יהודי מבקש לשרוד במחנה? איפה הגבול?". מבחינה זו הטקסט הוא פוליסימי כי קהלים שונים מפיקים ממנו משמעויות שונות.

ב. הסבר שני (2) רעיונות מרכזיים של התפיסה הפוסטמודרנית. הדגם כיצד היתה מסבירה תפיסה זו את ה"סטורי של אווה" על פי פתיח השאלה. (8 נק')

הסבר 4 נק'

הדגם 4 נק'

מאפייני **הפוסטמודרניזם** התלמיד יכתוב על שני מאפיינים

- אין אמת אחת נכונה, מוחלטת ומועדפת. הפוסטמודרניזם נוקט יחס ציני וביקורתי כלפי האמת.
- מבטל את ההפרדה בין תרבות "גבוהה" ו"נמוכה", בין "החשוב" ל"לא חשוב". אין השקפת עולם מוצדקת יותר מאחרות. אין תרבות הראויה לשלוט על תרבויות אחרות. התרבות מחפשת צירופים ושימושים תרבותיים מגוונים
- קיים טשטוש בין מציאות לדמיון. אנשים חיים רוב הזמן בעולמות וירטואליים
- ריבוי בציטוטים והעתקות מתוך תחושה שהכול כבר נראה, הכול נעשה והכול נאמר
- השונה ו"האחר" עוברים אל המרכז.
- טקסט אקלקטי (אוסף של אמירות וסגנונות) אוסף של ציטוטים וחיקויים, המטשטש בין ז'אנרים, עובדות ודעות, בין סלנג לשפה "גבוהה", בין מציאות לבדיון.
- מבנה לא ליניארי של הטקסט, לא ברור, קופצני, אינטראקטיבי, מורכב ורב משמעי.

התלמיד ידגים שני ביטויים של שני מאפיינים על הפתיח המתייחס לסטורי של "אוה", לדוגמא: **טישטוש בין מציאות לבדיון**- הסטורי מטשטשת בין הסיפור האמתי שהתרחש בתקופת השואה לבין ייצוג המציאות העכשווית המוצאת ביטוי בשפת האינסטגרם: בעמוד יש אימוג'י, כותרות, האשטגים ופילטרים שמאפיינים את דרך ההצגה של סטוריז באינסטגרם.

מבטל את ההפרדה בין תרבות "גבוהה" ו"נמוכה" : **הסטורי** של אוה מבטל את ההבחנה בין מה שנחשב לתרבות גבוהה או "חשובה" כמו סיפור השואה שראוי שיקבל ייצוג "מכובד" בסרט אודות הדמות, לבין עיבוד לאינסטגרם "מה השלב הבא? "לעוף על המיליון"?". מטשטש בין האמת ההיסטורית לבין בידור ברשת חברתית שבדרך כלל משמש להעלאת של תכנים קלילים. הסיפור הותאם למבנה שמתאים לאינסטגרם.

אין אמת אחת- אין דרך אחת נכונה ומועדפת לספר את סיפור השואה.

שאלה 10: **תרבות פופולרית ושימושים וסיפוקים**

"סליחה על השאלה" קוצרת שבחים ונחשבת לתוכנית המצליחה של תאגיד השידור "כאן". כל פרק מתמקד בקבוצה שמקבצת סביבה הרבה מאוד סטריאוטיפים, כשהרעיון הוא לשים על השולחן את מה שתמיד חשבנו ואף פעם לא העזנו לשאול. בכולם נשמר הפורמט הזועק לעין בפשטותו, שתורם גם הוא לייחודיות של התוכנית: אדם או זוג יושבים באולפן ריק מול מצלמה וקוראים שאלות מכרטיסיות נייר שמונחות לצידם. התוכנית הצליחה ליצור סביבה "דיבור" על רקע עיסוק מהנה לצפייה ואפשרות לעסוק באוכלוסיות שלרוב לא זוכות לטיפול מספק על גבי המרקע. (מעובד מתוך גלובס, חן שליטא, 9.11.2018)

א. הסבר מהי **תרבות גבוהה, תרבות עממית ותרבות פופולרית**. הדגם מתוך פתיח השאלה מהו סוג התרבות הבא לידי ביטוי. (8 נקודות)

הסבר לכל תרבות 1.5 נק'

הדגמה 3.5 נק'

תשובה:

- **תרבות עממית:** לרוב טקסית, העולם הסמלי המשותף, דרך החיים, האומנות והיצירה המשותפת המאפיינת קבוצות אתניות ומעמדיות.
- **תרבות גבוהה:** ה"קנון התרבותי": נתפסת כתרבות היוצרת ערכים משותפים ומגדירה את מעמדם העליון של השולטים בה.
- **תרבות פופולארית:** תרבות הפונה למכנה המשותף הרחב ביותר, מה שמרבית האנשים אוהבים/ות. מיועדת לצריכה המונית, מסחרית והומוגנית.
- "סליחה על השאלה" קוצרת שבחים ונחשבת לתוכנית המצליחה של תאגיד השידור "כאן". כל פרק מתמקד בקבוצה שמקבצת סביבה הרבה מאוד סטריאוטיפים, כשהרעיון הוא לשים על השולחן את מה שתמיד חשבנו ואף פעם לא העזנו לשאול. בכולם נשמר הפורמט הזועק לעין בפשטותו, שתורם גם הוא לייחודיות של התוכנית: אדם או זוג יושבים באולפן ריק מול מצלמה וקוראים שאלות מכרטיסיות נייר שמונחות לצידם. התוכנית הצליחה ליצור סביבה "דיבור" על רקע עיסוק מהנה לצפייה ואפשרות לעסוק באוכלוסיות שלרוב לא זכות לטיפול מספק על גבי המרקע. (מעובד מתוך גלובס, חן שליטא, 9.11.2018)

א. הסבר מהי תיאוריית השימושים והסיפוקים. ציין והדגם שניים (2) מהצרכים של התיאוריה הבאים לידי ביטוי על פי פתיח השאלה. (8 נקודות)

הסבר לתיאוריה 2 נק'

ציין 2 נק'

הדגם 4 נק'

תיאוריה זו ניסתה לבדוק מדוע אנשים פונים לאמצעי התקשורת ומה אלו מספקים עבורם. מה הם השימושים שאנשים עושים באמצעי התקשורת ולאילו צורך.
הרעיונות המרכזיים של התיאוריה:

1. צרכיו של הנמען משתנים.
2. הנמען הוא פעיל ומחליט למה להיחשף ומגייס את אמצעי התקשורת לסיפוק צרכיו.
3. אמצעי התקשורת הם רק אחת הדרכים לסיפוק הצרכים, יש פעילויות אחרות המסוגלות לספק את אותו הצורך. הנמען מודע לצרכיו ומכלכל את פעילותו התקשורתית באופן רציונאלי.

- א. **ידע-צרכים קוגניטיביים** - צרכים של חיזוק ידע, מידע והבנה.
- ב. **רגש-צרכים אפקטיביים (רגשיים)** - צרכים של חיזוק התנסות רגשית, הנאה או חוויה אסתטית
- ג. **חברתי-צרכים אינטגרטיביים (חברתיים)** - חיזוק אמון, ביטחון, יציבות וסטאטוס. וגם חיזוק הקשר המשפחתי, החברי ועם העולם.

ד. **בריחה מהמציאות- צרכים אסקפיסטיים** - בריחה מהמציאות, החלשת הקשר של הנחקר עם עצמו או עם הסובב אותו .

לדוגמא:

- **ידע-צרכים קוגניטיביים –הסדרה מפגישה את הצופה לאוכלוסיות שהוא לא נחשף אליהן ביום ויום וחושפת אותו למידע חדש**
- **חברתי-צרכים אינטגרטיביים (חברתיים)** הסדרה נותנת לצופה את התחושה שהוא זה ששאל את השאלה ומטפחת אצלו מיומנויות חברתיות, מעבר לכך הסדרה יכולה לשמש בסיס לשיחת היום.
- **בריחה מהמציאות- הסדרה בנויה על פורמט פשוט שאינו דורש ידע או מאמץ מיוחד, מאפשרת לצופה לברוח מטרדות היום יום ולצפות מרחוק בבעיות של אחרים.**

שאלה 11

ממש עוד רגע השופטים יתפסו מקום מאחורי השולחן, הצלילים יתחילו להתנגן, והדופק יעלה עם מבחני המסך של "הכוכב הבא לאירוויזיון 2019". אז מה כל כך מרגש אותנו באודישנים? חלומות שמתגשמים זה עניין ממכר, סיפורי סינדרלה האלה נוגעים בנו, משמחים ומרגשים אותנו, גם כשאנחנו זורקים בזלזול לעבר המסך "נו ועכשיו היא תספר על הילדות שלה ותבכה" – אנחנו עדיין נהנים מזה.

א. **הסבר את המושג "החלום האמריקאי"** וכיצד הוא בא לידי ביטוי בתכנית "הכוכב" הבא על פי פתיח השאלה. (8 נק')

הסבר מושג 4 נק'

אופן הביטוי 4 נק'

החלום האמריקאי אחד המיתוסים הבולטים בטלוויזיה האמריקאית הוא מיתוס ה"חלום האמריקאי".

מיתוס החלום האמריקאי יורד לשורשיה של חברת המהגרים האמריקאית, ומבוסס על אידאולוגית ההזדמנות השווה לכל אחד ועל האמונה בכוחו של היחיד להגשים את עצמו ולהגיע לרווחה ואפילו לעושר מסחרר.

הרבה סדרות אמריקאיות מספרות על מהגר שהגיע לניו-יורק בחוסר כל ונהפך בזכות חריצותו, פקחותו ונחישות דעתו לנשיא של תעשיית ענק.

הפתיח עוסק באופן שבו תוכניות הראליטי ובפרט האודישנים, שמות דגש על נרטיב החלום האמריקאי בו הצופה חווה באמצעות המתמודדים מעבר מאלמוניות להצלחה. בתוכניות אלו מושם דגש על סיפור אישי נוגע ללב של מתמודד או מתמודדת שהגיעו מרקע קשה ומוכנים לעבוד קשה ולהחשף בעבור הצלחה "גם כשאנחנו זורקים בזלזול לעבר המסך "נו ועכשיו היא תספר על הילדות שלה ותבכה" – אנחנו עדיין נהנים מזה".

ב. הסבר את עיקרי **אסכולת פרנקפורט** ואת הביקורת שמפנים אנשי אסכולת פרנקפורט אל "תעשיית התרבות" כפי שהיא באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נקודות)

עיקרי האסכולה 4 נק'

הביקורת 4 נק'

- א. **אסכולת פרנקפורט**: מחברי התיאוריה הציגו את השאלה הבאה: איך ממשיך מצב. א. הדיכוי של האליטות? חוקרי התיאוריה טוענים שהמעמד השליט והתקשורת אשמים.
- ב. **התקשורת מייצרת אדם חד ממידי**, חברה פסיבית: התקשורת יוצרת את תעשיית התרבות- שמייצרת בפס ייצור מוצרים אחידים ובעקבות כך נוצר אדם חד-מימדי, דומה לרעהו, בעל שאיפות זהות, שלא רגיל להתאמץ בצריכת תרבות.
- ג. **התקשורת יוצרת אשליה כוזבת של שיוויון חברתי**: המעמד הנמוך, הבינוני והגבוה צורכים אותה תרבות בטלוויזיה וזה יוצר תחושה של אשליית שיוויון.
- ד. **התקשורת מספקת "לחם ושעשועים" המרדימים את ההמון**: המעמד השליט סבור שהנשלטים אינם זקוקים אלא ל "לחם ושעשועים". אמצעי תקשורת המונים משעשעים את ומסיחים את דעתם מן העיקר ובדרך זו מחזקים את משטר הדיכוי וחוסר השוויון.

על פי הרעיון של תיאוריית פרנקפורט תכניות הראליטי כגון "הכוכב הבא" יוצרת פס ייצור של תכניות המציגות אשליה כוזבת של שוויון, לפיו כל אדם יכול להצליח. התכנית מוכרת לקהל "לחם ושעשועים" באמצעות אודישנים שמספקים ריגושים ובידור ממכר. "חלומות שמתגשמים זה עניין ממכר, סיפורי סינדרלה האלה נוגעים בנו, משמחים ומרגשים". תופעה זו מטשטשת את מצב הדיכוי החברתי ומעודדת קהל פסיבי שאינו מעוניין בשינוי.

שאלה 12: גלובליזציה ניאומרכסיזם

בלאק פריידי (יום שישי השחור) הוא כינוי ליום שישי שפותח את עונת המכירות לקראת חג המולד. חשוב להדגיש כי אין כל קשר בין בלאק פריידי לבין לישראל, אך הסרטונים שהציפו את הרשת והראו את המוני האנשים שרק מחכים לפתיחת החנויות, יצרו גם אצלנו באזז אדיר. חברות המוצרים השונים הצטיינו בפרסום וחגגו את העומסים בחנויות. גם עלינו, הישראלים, לא פסח תהליך האמריקניזציה, וכחלק מהרצון שלנו להידמות לבת בריתנו החזקה, אנו מאמצים גם חגים, וימי קניות כחלק מלוח השנה שלנו (כאילו אין לנו מספיק משלנו).

א. הסבר את תופעת **הגלובליזציה**. וכיצד היא באה לידי ביטוי בפתיח השאלה. (8 נקודות)

הסבר התופעה 4 נק'

אופן הביטוי 4 נק'

- גלובליזציה היבטים טכנולוגיים, כלכליים, תרבותיים, אקולוגיים.
- זהו תהליך בו מתרחשת פעילות כלל עולמית
- מבחינה תקשורתית הגלובליזציה נשענת על **טכנולוגיות התקשורת החדשות** המאפשרות להעביר מידע לאזורים נרחבים, מעבר לגבולותיהן של מדינות, בעת ובעונה אחת.

- הטכנולוגיה מצמצמת את השפעתם של הגבולות המדיניים.
- העולם הופך ל"כפר גלובלי" (כלל עולמי) אחד קטן, בו לזרימת המידע והמסחר אין גבולות. התוצאה תרבות אחת (דפוסי התנהגות, ערכים, שפה, סגנון חיים) שמשלטת על העולם

התלמיד ידגים לפחות שני מאפיינים הבטים של הגלובליזציה

- צין והסבר שני (2) יתרונות ושני (2) חסרונות של תופעת **הגלובליזציה**. הדגם יתרון ב. אחד וחיסרון אחד כפי שבאים לידי בטוי בפתיח השאלה. (8 נק')
צין והסבר 4 נק
יתרון וחיסרון 4 נק

תשובה

יתרונות:

- **שבירת גבולות תרבותיים וחברתיים בין עמים** - התופעה המתוארת בפתיח ממחישה כיצד הגלובליזציה מייצרת קשרי סחר בין עמים ובין תרבויות גם כאשר למרבית הישראלים אין קשר לטקס הבלק פריידי שמקורו בחג המולד, היא לוקחת חלק בחוויה כלל עולמית.
- **כפר גלובלי, נגישות המידע, חשיפה לתכנים, העשרה, הרחבת ידע וצמצום פערים.**
האינטרנט ואמצעי התקשורת החדשים מחזקים את הצרכן הקטן. - הנגישות של הצרכן הישראלי לאינטרנט פתחה בפניו אפשרויות חדשות שמחזקות אותו ומביאות גם לחיזוק של השוק המקומי שנהנה מאוירת הצרכנות: "חברות המוצרים השונים הצטיינו בפרסום וחגגו את העומסים בחנויות".

- התוצאה החשובה מזה היא שלדעת הקהל יש כוח להזיז מנהיגים ממשרותיהם, או לגרום להם לפעול לפי רצון אזרחיהם.

חסרונות וביקורת:

- **אחידות** - פגיעה בתרבות המקומית ופגיעה במסורת, נזק לייחודיות – תופעת הבלק פריידי מצביעה על נטיה לאמץ תרבות גלובלית ומנהגים הפוגעים בזהות המקומית הלאומית.
- אי חסימת מידע עשויה להביא לחשיפה מזיקה, פגיעה בצנעת הפרט, פגיעה בזכויות יוצרים.
- ניצול ופגיעה בזכויות מיעוטים על ידי תאגידי ענק
- פגיעה בכלכלה המקומית על ידי קפיטליזם תאגידי
- כיום קיימות תנועות מחאה אנטי גלובליות המצביעות על סכנת הגלובליזציה.

פרק שלישי

שאלה 13

יש צורך לענות על אזרחות בעידן הדיגיטלי ולהתייחס לחופש הביטוי או ההגבלות עליו.
עבור כל מושג - 8 נקודות (4 להסבר ו4 לקישור לפתיח)

סה"כ 2 מושגים לכתובת הטענה

יש הטוענים כי מחאה ציבורית ברשת עשויה להוביל להצלחה בשל התנאים שהרשת מאפשרת (אזרחות בעידן הדיגיטלי). וכך מצד אחד מתאפשרת במה לקבוצות מיעוט להביע את מחאתם (חופש הביטוי, זכות הציבור לדעת), אך מצד שני במה זו, בשל מאפייניה עשויה להוביל לסתימת פיות ואף להסתה כלפי קבוצות או מגזרים (לשון הרע, הגנת הפרטיות, קהלים – קהל מעורב, פירמידת הקהלים, הסתה).

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על שני מושגים/נושאים מחומר הלימוד. בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה
א. טענה - הצגת עמדתך בעניין בבירור
ב. הנמקה - הצגת שני נימוקים, הכוללים מושגים וידע שנלמדו בשיעורים שבעזרתם תבסס את טענתך.

תשובה - אזרחות בעידן הדיגיטלי - כיום, משפיעה רשת האינטרנט על האופן בו אנשים מבינים את סביבתם ועל האופן שבו הם מבקשים להשתתף בה ולהשפיע עליה, אחת מצורות ההשתתפות הנפוצות היא המחאה.

- מספר סיבות מביאות להצלחה של ארגון מחאות מקוונות, כאשר המרכזיות שבהן הן:
 - (1) השתתפות מרצון
 - (2) אין כפייה ואין מנהיגות ברורה בקבוצות,
 - (3) הגברת הדו-שיח בין משתתפי הפורום.
- **רשתות חברתיות מעניקות אפשרויות ביטוי חדשות לקבוצות מחאה קטנות ומאפשרות גם למיעוטים להשמיע את קולם הפוליטי.**
- יש שלושה מנגנונים שקושרים בין האינטרנט למחאה פוליטית:
 - ביטול מחסומים פיזיים ומרחביים,
 - יצירת רשתות חברתיות
 - קידום של זהות קולקטיבית.
- החידוש במחאות המקוונות הוא בכך, שהמרחב הציבורי שנוצר אינו תלוי בסוג המשטר הפוליטי,
- ישנה יכולת להפיץ סיפור חדשותי, סרטון וידיאו או דף רשת למשתמשים אחרים באמצעות פונקציית השיתוף.
- המשתמשים לכתוב הערות שמביעות את דעתם בנושא. משתמשים אחרים יכולים לענות להם, ולספק מקורות מידע אחרים שרלוונטיים לדעתם. (8 נקודות)

חופש הביטוי - מאפייני המחאה ברשת נותנים במה לקבוצות שאינן חזקות להביע את מחאתן בשם חופש הביטוי המאפשר השמעת דעות שונות. במקרה זה נגד עוולות חברתיות כגון מטרידים מיניים או אנשים בעלי דעות קיצוניות הומופוביות וכדומה. (8 נקודות)
איזונים לחופש הביטוי - עם זאת הקלות על המקלדת יוצרת מצב שבוא ניתנת במהירות תמיכה לדעה שיש בה פגיעה בלשון הרע ואף הסתה. העובדה כי כל אחד יכול להיות חלק מהמחאה,

ללא מחסומים פיזיים או מנהיגות עשויה ליצור קולקטיב המתנגד לרעיון, אדם או קבוצה בלי להכיר את הפרטים המלאים ובכך לפגוע באותו אדם וגם בחופש הביטוי שלו. (או 8 נקודות) **יש צורך לענות על אזרחות בעידן הדיגיטלי ולהתייחס לחופש הביטוי או ההגבלות עליו.**
עבור כל מושג- 8 נקודות (4 להסבר ו4 לקישור לפתיח)

סה"כ 2 מושגים לכתיבת הטענה

שאלה 14

עבור כל מושג- 8 נקודות (4 להסבר ו4 לקישור לפתיח)
סה"כ 2 מושגים לכתיבת הטענה

יש הטוענים כי סיקור המתייחס אך ורק לתיקיו של ראש הממשלה (מיסגור אירועי) יוצר דעה שולטת בקרב הציבור (ספירלת השתיקה), העשויה להשפיע על דעת השופטים בזמן המשפט (סוביודיצה) ומונעת ממנו משפט הוגן. לעומת זאת, סיקור מפורט של תיקיו השונים מאפשר לציבור הבנה של הנושא (מיסגור נושאי), ומאפשר לציבור להיות שותף ולקבל את המידע הרלוונטי אליו (עניין ציבורי, זכות הציבור לדעת, שוויון בפני החוק, כלב השמירה של הדמוקרטיה)

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על שני מושגים/נושאים מחומר הלימוד. בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה
א. טענה - הצגת עמדתך בעניין בבירור
ב. הנמקה - הצגת שני נימוקים, הכוללים מושגים וידע שנלמדו בשיעורים שבעזרתם תבסס את טענתך.

שאלה 14

תשובה- התייחסות מעמיקה לתיקי השוחד של ראש הממשלה יוצרת תפיסה מרוכזת של מסגור אירועי המתייחסת לפועלו של ראש הממשלה דרך נושא השוחד בלבד ויוצרת אצל כלל הציבור דעה שולטת עוד לפני שניתן גזר הדין. כפי שטוענת תיאוריית ספירלת השתיקה: אמצעי התקשורת מבטאים עמדה אחת והופכם אתה לשולטת, כך בעלי דעות אחרות לא מבטאים את עצמם. ככל שהתקשורת מעודדת את אותה דעה נחסמות הדעות המנוגדות ויותר אנשים מצטרפים לאותה דעה וכך נוצר הרושם כאילו יש תמיכה המונית כאשר בפועל לא כולם מסכימים אך דעתם לא נשמעת. חופש ביטוי, זכות להליך הוגן

sub (מלטינית: [מלטינית](#):
judice) בדיון,

"לא יפרסם אדם דבר על עניין התלוי ועומד בבית משפט, אם יש בפרסום זה כדי להשפיע על מהלך המשפט או תוצאותיו". סעיף זה נחקק בשנת 1957 ומטרתו הייתה להגן על הנאשם שלא יישפט על יד העיתונות.

מהו עניין עומד ותלוי?

פרסום הכולל הבעת דעה בעניין אשמה, חפות, עונש, זכות או כל עניין מהותי אחר הטעון החלטה שיפוטית באותו הליך.

פרסום עובדות מהותיות הרלוונטיות לעניין הטעון הכרעה. כל עוד לא הובאו בפני בית המשפט באותו הליך.

פרסום ראיון עם בעל הדין או עדים, האמורים להעיד בבית משפט, או פרסום המביא את גרסותיהם של אלו.

פרסום הכולל הבעת דעה על עדויות שנשמעו במשפט ועל מידת מהימנותם של העדים.
מתי נחשב נושא "עניין עומד ותלוי"?

משעה שהוגשה לבית המשפט באותו עניין בקשה למתן צו מעצר או משעה שהוגש לו כתב אישום, עד סיום ההליכים. (מתוך "ויקיפדיה")
מצד שני:

במדינה דמוקרטית לציבור יש זכות לדעת שחיתויות ומעשים בממשלה. מדובר בעניין ציבורי אשר משפיע על חיי התושבים אשר מצפים ממנהיגם שנבחר באופן דמוקרטי להיות הגון ואיש חוק. התקשורת משמשת ככלב השמירה של הדמוקרטיה, התקשורת שומרת על הציבור מפני הממשל, מיידעת אותו בכל בעיה/ אירוע בשלטון. אמצעי התקשורת משולים לכלב שתפקידו לעקוב אחרי פעולותיהם של השליטים והממסד ממסד כפי שנוהג "כלב שמירה".

אנשי התקשורת אמורים לשמור על הנבחרים ולדווח לציבור, להתריע מפני כל חריגה מן הסדר הטוב והמנהל התקין ולעורר את תשומת ליבו של הציבור. התקשורת רואה תפקיד זה כחובה כלפי הציבור ולכן היא מרבה לפרסם פרסום שליליים וביקורת על הממסד.

המסגור מחוייב להיות נושאי ומפורט על מנת לתת לציבור להבין את חומרת הבעיה ולכן יש לפרט על כל תיק בנפרד. מסגור: בחירת זווית אחת, נקודת מבט מסוימת כל סיפור, אירוע או נושא, מורכב מאין ספור פרטים. לכלי התקשורת השונים אין יכולת להציג את כולם. לכל סיפור יש גם כמה זוויות ראייה, כמה אפשרויות מיון, ניתוח או דגש חלופיים. מסגור הוא בחירה בזווית ראייה אחת ולא באחרת, בחירה במסגרת פרשנות מסוימת, שדרכה בוחן/ת ומעריך/ה העיתונאי/ת ומדווח/ת על מראה עיניו/ה. בחירת המסגרת על-ידי כלי התקשורת עשויה להשפיע במישרין על גיבוש הדעות ועל כיוון (חיובי/שלילי) של העמדה והדעה של הקהל בכלל. מציגה את הנושאים החברתיים באופן כללי ומופשט, תוך כדי התמקדות רבה יותר ברקע ובמתן הסברים, ניתוח נתונים והבהרות.

פרק 4 מושגים

תקשורת ודמוקרטיה

15. הסבר מהו "ספין תקשורתי"

יוזמה מכוונת של פרסומים שמטרתם למקד את תשומת הלב של הסיקור התקשורתי באובייקט אחר, או להעניק לסיפור המסוקר הטעיה בעובדות או פרשנות. מטרת הספין היא בד"כ לשמש הסחת דעת של אמצעי התקשורת מנושא בעייתי.

16. הסבר מהו "ענין לציבור" ומהו "ענין ציבורי". הדגם.

ענין ציבורי הוא ענין אשר בידיעתו יש תועלת לציבור. ראש הממשלה חלה בסרטן. ענין לציבור הוא ענין הבא לספק סקרנות ויצר רכילותי שאף הם "מעניינים את הציבור" אך אין בידיהם משום תועלת ציבורית. הזמרת נינט התגרשה מבעלה.

המקרה בענין הגברת נתניהו יכול "ליפול" לשתי הקטגוריות – ענין ציבורי היות ובעלה הוא ראש הממשלה והעיסוק בענייני אשתו מסיח את דעתו מניהול הממשלה ובנוסף הגב' נתניהו הופכת לדמות ציבורית מרגע נישואיה לראש ממשלה.

ענין לציבור – אשת ראש הממשלה היא אדם פרטי ועניינה אינם קשורים להיות בעלה איש ציבור.

17. הסבר מהי תופעת הבעלות הצולבת ואת אחת (1) מהשלכותיה.

בעלות צולבת היא שליטה במקביל, של אדם או של חברה, על מספרי אמצעי תקשורת מסוגים שונים (כמו עיתון, רדיו או טלוויזיה) או על אמצעי תקשורת ועסקים נופסים (כמו נדל"ן, ביטוח, בנק וכדו').

השלכות התופעה:

* מניעת פלורליזם תקשורתי – יש אמנם ריבוי אמצעי תקשורת אך בפועל מי שמחזיק אותם הם אותם הבעלים שמשקפים קשת דעות מצומצמת..

התייחסות של כל אחד מתאגידי התקשורת אל סיקור המציאות אינה בהכרח עניינית אלא נובעת מאינטרסים כלכליים. דבר שעלול להביא לצנזורה של מידע או קידומו.

פוליטיזציה – זכינות לפתיחת ערוצי תקשורת ניתנים על ידי הממשלה ולכן יש סכנה שאמצעי התקשורת יקדמו או יעלימו מידע הקשור לפוליטיקאים שאמורים לאשר להם את הזיכיון.

18. הסבר את חוק איסור לשון הרע ואת ההגנות העומדות לנתבע בגין עבירה על חוק זה.

חוק זה בא להגן על כבודו ושמם הטוב של אדם בעיני הציבור באמצעות הטלת איסור לע פרסום ביטויים העלולים להשפילו ולבזותו. החוק מסיר מתי צריך להגביל את חופש הביטוי כדי להגן על שמו הטוב של אדם.

ההגנות העומדות בפני נתבע:

- אם הדבר שפורסם היה אמת
- אם יש בפרסום ענין ציבורי

שני אלו חייבים להיות מוכחים במקביל.

- אם הפרסום היה בתום לב: אם זו היתה הבעת דיעה ולא עובדה על התנהגות הנפגע בתפקיד ציבורי. או אם הפרסום נעשה בשידור חי ולכן הנתבע לא יכול היה לדעת מה ייאמר/על הכוונה להוציא שם רע.

ביו מדיה

19. הסבר מהי "הזכות לנשייה".

הזכות שיש לגולשי האינטרנט לפנות לגוגל או לכל מנוע חיפש אחר, ולדרוש להסיר קישורים המכילים מידע אישי שכבר אינו רלבנטי, גם אם נמכון. ודאי כשמדובר בפרסום שגוי.

20. הסבר את המושג מסופיות/ניידות. ציין 2 מהיתרונות שהמסופיות מאפשרת.

מסופיות הוא נשיאת ערוץ התקשורת של האנשים באופן תמידי ובחופש תנועה מלא.

המסופיות מאפשרת גישה למידע, קירבה לבני משפחה וחברים, חיבור תמידי לפלטפורמות שיתוף חוויות.

21. הסבר את המושג "ביג דאטה"

ביג דאטה מתייחס לאיסוף וניתוח של כמויות מידע עצומות וחשיפתם המואצל, באמצעות מחשבו ואלגוריתם, ללא התערבות ידי אדם. האלגוריתם מתפקדים כשומרי סף "בלתי נראים" המונעים נגישות לזרימה חופשית של מידע

22. הסבר את המושג האינטרנט של הדברים

מונח שטבע קווין שטון המביע את הרעיון "שהכל מחובר לכול" ברשת גלובלית אחת: כל חפץ ניתן לחבר לאינטרנט, וככזה הוא מאפשר תקשורת בין חפצים לבני אדם ובין חפצים לבין עצמם כך שניתן לשלוט בהם מרחוק בכל נקודת זמן להפקת מידע ולהפיכת פעולות ומשימות לאוטומטיות.

תקשורת כתרבות

1. הסבר את המושג "הגמוניה"

תיאוריית ההגמוניה : מחברי תיאוריית ההגמוניה טוענים כנגד התקשורת: **התקשורת מפיצה את ערכי המעמד השליט ומסייעת בקבלת ערכי המעמד השליט כטבעיים**- בבחינת "ככה זה צריך להיות"
התקשורת מאשרת ומקדמת ערכים קפיטליסטיים. המעמד השליט מבסס את מעמדו ע"י שכנוע שהאידיאולוגיה שלו היא הדרך הנכונה.

2. – כתוב על שני (2) כללי משחק של תכניות הראליטי

כללי המשחק של תוכניות הראליטי

1. קיבוץ אנשים שאינם מכירים זה את זה לשם ביצוע משימה שהיא מטרת התוכנית.
2. הקלטה שוטפת וצפייה במתמודדים.
3. בחירת זוכה באמצעות תהליך ניפוי המתבצע על-ידי המתחרים עצמם, חבר שופטים, או על-ידי הצופים בבית, או בעזרת שילוב ביניהם.

3. הסבר מהי גישת "זבוב על הקיר"

גישת "הזבוב על הקיר" משמעותה מצב בו המצלמה רק מתעדת, ואינה משפיעה על המציאות. המצלמה היא כמו זבוב שעל הקיר, שרק מתבונן במתרחש ואינו משפיע על המתרחש. הדמויות המצולמות אינן מושפעות מנוכחותו של "הזבוב" (המצלמה), ולכן אינן משנות את התנהגותן, והן פועלות באופן "טבעי", יחסית.

גישה זו כמעט אינה יכולה להתקיים בכלל. המצלמה היא בעלת נוכחות אשר משפיעה על ההתרחשות. הדמויות משנות את התנהגותן כשהן רואות שישנה מצלמה בשטח.

. הסבר מהי תפיסת "העולם המפחיד והאכזר".

גישת/תיאוריית התירבות – צפייה בטלוויזיה מטפחת מציאות כאלימה ומסוכנת. אנשים המוגדרים כ"צופים כבדים" – צופים בטלוויזיה מעל 6 שעות ביום תופסים את חיי היומיום כפי שהם רואים בטלוויזיה – אלימים מאוד. ולכן הם תופסים את המציאות כלאימה מאוד ומפחידה ודורשת פעולה.
"צופים קלים" – צופים בטלוויזיה עד שעתיים ביום ידעו להפריד בין מה שנראה בטלוויזיה לבין המציאות שאין בה כ"כ הרבה אלימות.

התיאוריה טוענת כי הטלוויזיה היא מכשרי שותף לתהליכים חברתיים ובעקבות צפייה בה יש האדרה של חשיבות הכוח בפתרון בעיות. לטענת החוקרים האלימות הטלוויזיונית אינה מגבירה מעשי אלימות אלא מטפחת פחד מהמציאות החברתית.